

NATURLIGAVIS

INFORMASJONSMAGASIN FRA RIR

NUMMER 2 2018

NÅ ER DET MULIG Å BETALE MED VIPPS!
LES MER PÅ SIDE 2

LES MER OM

Julsundet skole ble «Årets strandrydder 2018». Elever og lærere ved denne skolen har i mange år deltatt i organisert pukking av plast og annet avfall ved sjøen i sitt lokale område. De ble trukket ut blant 44 registrerte deltakere i RIR-kommunene i vårens ryddeaksjon, og fikk diplom og 5000 kroner fra aksjonen Hold Midt-Norge rent. 10. klassingene Catrine Folkestad Øverås og Magnus Berget tok i mot diplommet på vegne av skolen.

ÅRETS STRANDRYDDERE SIDE 3

Nye rutiner for innlevering av slakteavfall ved RIR i Årødalen. Denne type avfall blir heretter låst inn i en frysekontainer som hentes når den blir full av gjenvinningsbedriften Norsk Protein. Jegere, som kan levere gratis, bli spesielt oppfordret til å levere inn slakteavfall, som et alternativ til å la avfallet bli liggende ute i skogen. - Slakteavfall som blir liggende igjen i skogen etter jakta, blir til mat for blant annet reven og dermed påvirker det også andre dyr som reven jakter på. Dette er en menneskelig påvirkning av naturen som vi ikke ønsker, sier Nils Bjørn Venås i Molde kommune.

SLAKTEAVFALL SIDE 4

RIR LAGER KOMPOST AV HAGEAVFALLET DITT

Driftssjef Terje Høystakli ved RIR med en neve jordforbedringsmiddel som nå blir til salgs for en rimelig pris ved alle våre gjenvinningsstasjoner.

Les mer på [side 3](#).

UNNGÅ DENNE MELDINGA!

«Beklager. Grunnet feilsortering kan vi dessverre ikke tømme dunken din i dag. Følg oversikten på innsiden av lokket, så tømmer vi mer enn gjerne neste gang.»

Denne meldinga kan bli resultatet dersom du ikke leser og følger anvisninga på innsida av glass- og metall-dunken din. For mer informasjon om riktig sortering av glass og metall, se artikkelen på side 4!

LEDER NORGE ER ET BRA LAND Å BO I!

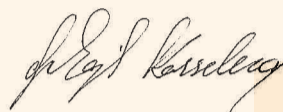
Det er først når man har vært ute og reist og sett på forholdene i andre deler av verden at vi forstår hvor bra vi har det i Norge. Også når det gjelder avfall og håndtering av det. Vi behøver ikke dra ut av Europa en gang for å finne avfallsinnsamling som ikke fungerer, vi kan se det ved at naturen og veikantene er fulle av søppel. RIR og flere andre renovasjonsselskaper fra Norge prøver å hjelpe med det vi har av utstyr og kompetanse bl.a. på Balkan. Men om mange land ligger etter oss i behandling av avfall, kan vi ikke slutte å forbedre systemene våre.

Vi har mange ganger i styrende organer i selskapet diskutert om det er nødvendig at vi tar imot hageavfall og bruker penger på å håndtere det, når det bare kan kastes i en skråning. Nå viser vi i år at vi også henter ut verdier av hageavfallet, nemlig fin kompost som kan brukes som jordforbedring i stedet for torv. Torv bør vi la

ligge der den ligger. Vi har nå startet opp med salg av kompost som kan hentes i bulk i Årødalen, dvs. i løs vekt i en henger når man f.eks. har vært å tømte hengeren for hageavfall. Det er derfor viktig å levere hageavfallet til RIR, kanskje det er andre som trenger dette til jordforbedring enn du som leverer hageavfallet. Og da kan vi også hjelpe til med å skille ut de artene som er svartelistet og som vi ikke bør spre i vår natur. Det er vel unødvendig å si at det er gratis å levere hageavfall på våre gjenvinningsstasjoner.

Vi må også stadig bli bedre på kilde-sortering. Den siste dunken vi satte ut, med oransj lokk, skal f.eks. ikke inneholde annet enn emballasje av glass og metall. Emballasje av metall er f.eks. fiskebøtter, makrell i tomat-bokser, leverpostebeger, osv. Andre metallgjenstander som aluminiumskjeler, sykkeldele eller eksosanlegg skal ikke oppi denne

dunken. Dette skal gjenvinnes også, men må leveres på våre gjenvinningsstasjoner for å få riktig behandling videre. Dette har mye med rett materialgjenvinning å gjøre, men enda mer med pris. Er det for mange fremmedelementer i denne dunken får vi dramatisk kutt i oppgjøret, og det må betales av dere med økning i gebyret.

Jan-Egil Korseberg
daglig leder

INFO

VIPPS

Det er nå mulig å betale med VIPPS ved alle RIRs gjenvinningsstasjoner.

Årødalen, Molde	#508452
Varhol, Fræna	#509086
Rothaugen, Aukra	#509087
Eide, Eide	#509088
Batnfjorden, Gjemnes	#509089
Midsund, Midsund	#509090
Bersåshaugen, Nesset	#509091

Nye rutiner for slakteavfall

RIR i Årødalen har nå skaffet seg en frysekontainer for mottak av slakteavfall, fallvilt og andre døde dyr. Jegere kan levere avfallet gratis.

Slakteavfallet som leveres inn må ikke inneholde fremmedlegemer som plast, treverk, glass, stein, sand eller metall. Det gjelder for eksempel også papir, hansker, strips og tøystykker presiserer ansvarlig for mottak av slakteavfall ved RIR, presiserer Lars-Magnus Sundfør. Han legger til at kjøttet må være ferskt. Råttent avfall kan ikke leveres inn. Årsaken er at det da ikke kan brukes i gjenvinningsprosessen.

Det er mange gode grunner til at det er forbudt å grave ned slakteavfall og døde dyr, slik det var vanlig å gjøre før. Forbudet gjelder både privat og på avfallsdeponi. For jegere har det vært vanlig å etterlate slakteavfall ute i naturen, men også dette bør i størst mulig grad unngås. For å stimulere til innlevering av slakteavfall fra jakt, er dette gratis for jegere, opplyser Lars-Magnus Sundfør.

Konstituert landbrukssjef i Molde kommune, Nils Bjørn Venås har følgende begrunnelse for at jegere ikke før etterlate slakteavfall ute i naturen:

-Slakteavfall som blir liggende igjen i skogen etter jakta, blir til mat for blant annet reven og dermed påvirker det også andre dyr som reven jakter på. Dette er en

menneskelig påvirkning av naturen som vi ikke ønsker. Det dreier seg faktisk om ganske store mengder. Slakteavfall etter jakt på hjort, rådyr og elg i Molde kommune er beregnet til cirka 15 tonn. Det blir mange revemåltid! Det er derfor vår klare anbefaling at jegere leverer inn alt slakteavfall til RIR, også vomma i den grad det er praktisk mulig, sier Nils Bjørn Venås.

Hva skjer med avfallet?

Når kontaineren er full blir avfallet hentet av biler fra gjenvinningsbedriften Norsk Protein. Der har to anlegg for bearbeiding av slikt avfall, i Balsfjord og på Hamar. Der blir avfallet knust til < 50 mm, sterilisert ved 133 °C under 3,0 bars trykk i 20 minutter og tørket. Deretter blir presses fett ut. Fettet benyttes blant annet til biodiesel som erstatter fyringsoljer i fyrkjeler ved Norsk Protein sine anlegg. Resten har form av mjøl og aske, og blir brukt i sementproduksjon.

▲ Slakteavfall som leveres til oss blir fryst ned i denne kontaineren, opplyser Lars-Magnus Sundfør ved RIR.

▲ Strandryddere: 10. klassingene Catrine Folkestad Øverås og Magnus Berget tok imot diplommet på vegne av Julsundet skole.

Årets strandrydder 2018

Julsundet skole i Aukra kommune er kåret til «Årets strandrydder 2018» og har mottatt diplom og en pengepremie på 5000 kroner fra aksjonen Hold Midt-Norge rent

Diplomet ble overrakt til 10. klassingene Catrine Folkestad Øverås og Magnus Berget. Naturlig Avis møtte de to sammen med valgfaggruppa for natur og friluftsliv. De var i sitt rette element nede ved sjøen der de hadde hatt ute krabbeteiner. Elever og lærere ved Julsundet skole var blant de mange som deltok på årets store ryddeaksjon for å fjerne plast og annet søppel fra strendene våre. Aksjonen er organisert som et samarbeid mellom renovasjonsselskapene i Midt-Norge, det vil si fra Helgeland i nord til Nordmøre og Romsdal i sør.

-Julsundet skole organiserer dette som en aktivitet i skoletida, der elever og lærere på alle klassetrinn deltar. Vi fordele klassene på de mange buktene langs Julsundet, og det er helt utrolig så mye

vi finner av plast og andre gjenstander som ikke hører hjemme i naturen. Det positive er likevel at mengden av søppel var større da vi begynte med disse rydde dagene for noen år siden. Det ser altså ut til at det vi gjør har en positiv effekt, sier rektor Hanna Valved Korsvik til Naturlig Avis

Hold Midt-Norge rent er en kampanje for å samle inn avfall og engasjere frivillige til opprydding langs strender, innsjøer og vassdrag i Midt-Norge. 11 renovasjonsselskaper fra Helgeland til Romsdal har samlet kreftene til en felles ryddeaksjon for strandlinja vår. Kampanjen består av felles markedsføring og deltakerkonkurranser, og alle selskapene deler ut gratis ryddesekker og henter avfallet kostnadsfritt.

Til sammen 44 skoler, velforeninger og andre lokale grupper registrerte seg hos RIR som deltakere i vårens store aksjon, og nesten 30 tonn ble levert inn til RIR i år.

NATURLIGAVIS

TELEFON SENTRALBORD

71 21 34 50

www.rir.no

UTGITT AV

Romsdalshalvøya
Interkommunale
Renovasjonsselskap IKS

Ettertrykk tillatt ved kildehenvisning

REDAKSJON

Ansvarlig redaktør: Jan-Egil Korseberg

Redaksjonskomité: Jan-Egil Korseberg, Arne Buseth, Terje Høystaki og Iver Otto Gjelstenli

Tekst og foto: Iver Otto Gjelstenli og RIR

Design og trykk: EKH Grafisk

KONTAKT

Adresse: Årøsetervegen 56, 6422 Molde

Tlf: 71 21 34 50

Fax: 71 21 34 60

E-post: rir@rir.no

HAGEAVFALL BLIR VERDIFULLT JORDFORBEDRINGSMIDDEL!

Store hauger med kompostert og modnet jordforbedringsmiddel ligger nå klar til salg for en rimelig penge ved RIR-anlegget i Årødal.

– Dette er gjenvinning på høgt plan, sier driftssjef Terje Høystakli i RIR. Sammen med resten av driftsavdelingen har han holdt på i et par år med et prosjekt for effektiv og miljøvennlig utnyttelse av de store mengdene hageavfall som folk leverer gratis ved Gjenvinningsstasjonen hos RIR i Årødal.

– Betyr dette at kvister, greiner og gras fra hagene blir forvandlet til jord?

– Vi lager ikke jord, men et svært verdifullt og nyttig jordforbedringsmiddel som har høy pH og lite nitrogen. Når dette blandes med sur- eller utarma jord blir resultatet god og produktiv jord. Vi anbefaler det også som overdekning rundt grønnsaker, bærbusker og frukttrær, altså vekster som ikke har behov for så mye gjødsel, men som har god effekt av bedre jordkvalitet.

– Hva vil dere ha i hageavfallet for å kunne bruke det til kompost?

– Utgangspunktet er at hageavfallet må ha riktig kvalitet. Vi kan bruke kvister, greiner, små trær med diameter opp til 15 cm, røtter som ikke er alt for grove og gras. Alt må leveres i løs vekt, altså ikke plastsekker. Stein, jord, trevirke og for eksempel stakittgjerder (!) er IKKE hageavfall, og så vil vi for all del ikke ha planter eller treslag som står på «svartelista» for fremmede / ikke-ønskede arter. Trevirke og uønskede arter er brennbart restavfall, ikke hageavfall!

▲ Terje Høystakli og hans kone Siv Janne Hammervold har prøvd ut kompostmasser fra RIR i sin egen hage hjemme på Istad. De er svært fornøyd med resultatene.

▲ I tillegg til 1000 kubikkmeter ferdig jordforbedringsmiddel, ligger det flere ranker med kompost på ulike utviklingstrinn rundt om på RIR-anlegget i Årødal.

– Kan du forklare hvordan prosessen fra hageavfall til ferdig kompost (jordforbedringsmiddel) foregår?

– Først blir hageavfallet kvemet opp til små bestanddeler. Deretter blir massene lagt i ranker. Dermed starter den prosessen som kalles kompostering. Det vil si at mikroorganismer setter i gang en nedbrytningsprosess som merkes ved at temperaturen inne i massene øker kraftig. Det ideelle er 65 grader, men selv midt på vinteren kan vi oppleve temperaturer på 70 grader eller mer. Høy temperatur fører også til at alt som måtte finnes av ugrasfrø fra hageavfallet forsvinner i løpet av prosessen. Hver 14. dag, eller ved høy temperatur, blir massene i rankene snudd med maskiner. Prosessen fra oppmalt hageavfall til ferdig kompost tar cirka 2 år, da har temperaturen blitt redusert til cirka 40 grader. Til slutt blir komposten såldet og lagt til ettermodning noen måneder. Ferdig kompost (jordforbedringsmiddel) blir så dekket med en GoreTex-duk som slipper gjennom litt vatn.

– Hvordan skal dette distribueres til kunder?

– Vi har nå cirka 1000 kubikkmeter ferdig for salg, og planen er at dette skal være tilgjengelig på alle våre gjenvinningsstasjoner ute i RIR-kommunene. Prisen er foreløpig satt til 250 kroner per tonn ved henting i bulk, og 50 kroner per sekk for salg i små kvanta. Vi tar sikte på å holde et prisnivå som gjør at vi akkurat dekker utgiftene våre.

– Og hvem er kundene?

– Alle som har bruk for et høgkvalitets jordforbedringsmiddel produsert på en miljøvennlig måte. Det vil si hageeiere, kommunegartnere, anleggsgartnere og jordprodusenter som har behov for denne bestanddelen for å lage god jord.

Aktuelle brukere av jordforbedringsmiddel fra RIR er Molde kommune ved rådgiver Knut Larsen og grønnsakdyrker og blogger i «Det grønne skafferi», Maria Berg Hestad. Her er deres vurdering:

Knut Larsen, rådgiver park Molde kommune:

– Dette har jeg virkelig stor tro på. Jordforbedringsmiddel laget lokalt av kompost er et bærekraftig produkt, og dermed mye bedre enn å bruke torvbaserte produkt. Kompost er langtidsvirkende, og er den beste metoden vi har for tilførsel av næring til jorda. Dersom RIR klarer å levere en passe finmalt kompost uten ugrasfrø, plastbiter eller andre fremmedelementer, er det en svært god nyhet både for storforbrukere som kommuner og for private hageeiere.

Maria Berg Hestad, Det grønne skafferi:

– Dette er en svært god nyhet for alle oss som er opptatt av å ha en klimavennlig hage. Altfor lenge har torvbaserte jordprodukter vært tilnærmet eneste alternativ for oss hageeiere. Nærprodusert kompost, på hageavfall fra byens befolkning, er det nest mest bærekraftige alternativet til jordforbedring slik jeg ser det, etter «hjemmelaga» kompost, og jeg gleder meg til å ta den i bruk!

NY ORDNING FOR INNSAMLING AV GROVAVFALL

Fra og med oktober blir det noen endringer for RIRs oppsøkende innsamling av grovavfall, et tilbud spesielt med tanke på folk som bor langt fra nærmeste gjenvinningsstasjon.

Den store nyheten er at tilbudet ikke lenger vil være gratis, men at det vil koste 100 kroner per kubikk å levere grovavfall til innsamlingsbilen. Dette er samme pris som på gjenvinningsstasjonene våre. Endringen skjer for at tilbudet ikke skal

slå urimelig ut for de som bruker gjenvinningsstasjonene.

Mengden den enkelte kan levere vil fortsatt være begrenset til 200 kg. Ordningen gjelder grovavfall, men det er ikke tillatt å levere rivningsavfall og hageavfall. Derimot er el-avfall og farlig avfall omfattet av ordningen.

Tidligere ble denne innsamlingen gjennomført tre ganger i året. Dette blir nå redusert til to ganger i året. Siste runde i år

blir i oktober. Den detaljerte kjøreplanen med stoppesteder og tidspunkt blir bekjentgjort med et skriv i postkassa til den enkelte abonnent.

Som et spesielt tilbud til abonnenter som har problem med å frakte grovavfallet fram til stoppestedene, kan det bestilles hjemmehenting. Dette må bestilles tre dager på forhånd, og her er det «først til mølla-prinsippet» som gjelder.

HENTEVARSEL PÅ TELEFON

LAST NED

Med appen «Min renovasjon» kan du få hentekalender, varslingstjeneste, sorteringsinfo og annen informasjon knyttet til eiendommen din rett på telefonen.

SPØR ARNE

Spørsmål:

Selger dere bildeler på bilvrakmottaket?

Svar:

Nei, vi plukker ikke deler av bilene for salg. Vi gir heller ikke tillatelse til noen å komme inn på området vårt og skru selv.

Lurer du på noe?

Lurer du på noe som gjelder kildesortering og som du tror kan ha interesse for andre? Spør Arne Buseth hos RIR.

Send sms: **RIR <melding> til 2242**

TIPS

HVORDAN FÅ NYE PLASTSEKKER?

Mange ringer inn til RIR med spørsmål om hvordan man kan få tak i ny rull med sekker for plastavfall. Her er svaret: Knytt en plastpose på håndtaket til en av avfallsdunkene dine. Det kan være hvilken som helst plastpose, for eksempel en handlepose fra en butikk. Det er et signal til renovatørene om at du vil ha en ny rull med plastsekker. De har et lager i bilen, og vil da legge igjen en ny rull til deg.

▼ **Nye sekker:** Slik gjør du det for å signalisere at du vil ha nye sekker til plastavfall.

▲ **RIR Transport:** 10 av de 14 ansatte ved RIR Transport som jobber med henting av avfallsdunkene hjemme hos deg. Fra venstre Geir Simonsen, Valentin Kirilov Georgiev, Petko Nikolov, Emil Gorov, Arunas Saunorius, Gintautas Vokietaities, Erik Andreas Aarø, Aleksandar Gramatikov, Hans Arne Gammelsæter, Remi Gammelsæter.

ALLTID TILDLIG UTE

De 14 ansatte med sine 10 biler i RIR Transport sørger for å hente innholdet av avfallsdunkene dine. De gjør en viktig jobb for samfunnet og hver enkelt av oss. Vi kan gjøre jobben lettere for dem dersom vi gjør vårt beste ved å sortere riktig, sette fram avfallsdunker og plastsekker til riktig tid, maks 3 meter fra vegen og plasserer dunkene med håndtaket ut.

Naturlig Avis har tatt sikte på å presentere de ansatte i RIR-systemet. Vi starter med å hilse på avdelingsleder Geir Simonsen og hans medarbeidere i RIRs datterselskap, RIR Transport. De holder til i Årøsetervegen 2b i Årødalen. Da vi var innom møtte vi 10 av de 14 ansatte: Avdelingsleder Geir Simonsen, arbeidsformann og tolk Arunas Saunorius og åtte av de 12 sjåførene/renovatørene, som mange av oss bare kjenner lyden av når plastdunkene våre tømmes opp i renovasjonsbilen en tidlig morgenstund.

– Dette er en internasjonal gjeng med folk fra Bulgaria, Romania, Litauen og Norge. De har en tøff jobb i all slags vær til alle årstider, og de står på fra klokka 6.30 om morgenen til de har vært gjennom dagens henteruter rundt om i Midsund, Aukra, Fræna, Eide, Averøy, Nesset og Molde, sier Geir Simonsen til Naturlig Avis.

– Jeg vil skryte av sjåførene våre. Det er krevende å manøvrere en tung renovasjonsbil overalt på all slags føre. Men vi setter visse grenser på grunn av sikkerheten. Derfor må vi blant annet stille ekstra krav til kunder i vintersesongen, fra 1. november til 1. april. Noen kunder som bor ved bratte og/eller

smale veger. Da må de sørge for å transportere dunkene til steder der det er mulig å hente dem uten å utsette sjåfører, renovatører og kjøretøyene våre for unødig risiko. Dette gjelder både i byen og ute i landkommunene. Vi ber om forståelse for dette blant kundene våre. Disse tiltakene øker sikkerheten for våre sjåfører, og sikrer forutsigbarhet i henting for de som er berørt av dette, sier Geir Simonsen.

Arbeidsformann Arunas Saunorius understreker at de aller fleste av de mellom 15 og 16000 abonnentene gjør som de skal og til riktig tid, men noen viktige poeng kan ikke gjentas ofte nok:

– Plasser dunkene maks 3 meter fra kjørbare veg og med håndtaket ut mot vegen. Tenk på at en renovatør skal trekke fram og tømme kanskje 1000 dunker i løpet av en dag. Det blir mye ekstra tidsbruk, og mye mer anstrengende arbeid, dersom dunkene må hentes mange meter fra vegen og dreies rundt før de kan trilles bort til bilen og tømmes. Det blir mer effektivt og mindre fysisk belastende for renovatørene dersom alle våre kunder husker dette, sier Arunas Saunorius. Til slutt understreker Geir Simonsen viktigheten av riktig kildesortering.

– Dette gjelder all slags avfall, men de største problemene dreier seg om feilsortering i dunkene med det oransje lokket, altså glass- og metallemballasje. Renovatøren skal rutinemessig løfte på lokket for å kontrollere innholdet, og vi beklager å måtte si at

mellom 25 og 30 prosent av dunkene har innhold som ikke skal være der. I verste fall blir dunken ikke tømt, og vi setter en klisterlapp på lokket for å opplyse hvorfor. I andre tilfeller må vi kaste ut innhold som ikke skal være der. Men vi har ikke tid til å granske innholdet i dunkene fra topp til bunn, og dermed kommer det ofte med innhold som ikke skal være der. Dette betyr merarbeid ved mottaket i Årødalen, og i verste fall trekk i prisen for RIR når glass- og metallemballasjen blir levert til gjenvinning, sier Geir Simonsen.

– Og det er kanskje ikke så vanskelig å finne nøyaktig informasjon om hva som skal i dunken for glass- og metallemballasje og kva som absolutt ikke skal dit?

– Nei, det er bare å gjøre det til en vane å lese det som står på innsida av lokket før du legger noe i dunken. Der står alt du trenger å vite, sier Geir Simonsen.

▲ **Viktig jobb:** Klokka er halv sju om morgenen når sjåfør Valentin Kirilov Georgiev og renovatør Peto Nikolov henter avfall i Sivertvegen i Molde.

INFO

BRUKTE BATTERI KAN VÆRE FARLIG

Kasserte batteri er farlig avfall, og skal leveres inn slik at de kan bli forsvarlig håndtert og sendt til gjenvinningsanlegg.

Undersøkelser viser at det i gjennomsnitt ligger 74 gamle, utgåtte batteri i skuffer og skap eller i utstyr vi ikke bruker hjemme hos folk i Norge. Dette er svært uheldig fordi batteri inneholder miljøfarlige stoff og fordi reststrøm i brukte batteri i noen tilfelle kan føre til brann. Vi har flere eksempler på brann i avfallsanlegget og ett tilfelle der det oppsto brann en bil fra RIR på grunn av selvantennning i batteri.

Batteri skal derfor absolutt ikke kastes i restavfallet, men leveres inn som farlig avfall til butikker som selger batteri eller på din lokale gjenvinningsstasjon. Husk å lime en tapebit over polene, og samle gjerne brukte batteri i praktiske pappesker, som du kan få utlevert på gjenvinningsstasjonene.